

Судовий захист прав людини і громадянина в Україні

УДК 342.7 (477)

Марченко А. О., студентка 4 курсу
факультету Міжнародних економічних відносин ХНЕУ

Розглянуто стан сучасного судового захисту прав і свобод людини та громадянина в Україні, надано рекомендації з удосконалення судового захисту прав і свобод людини та громадянина.

Рассмотрено состояние современной судебной защиты прав и свобод человека и гражданина в Украине, предоставлены рекомендации по усовершенствованию судебной защиты прав и свобод человека и гражданина.

The condition of judicial protection of the rights and freedoms of the person and the citizen in Ukraine is considered. Recommendations about improvement of judicial protection of the rights and freedoms of the person and the citizen are provided.

Ключові слова: захист, конституційні положення, права людини, правоохоронні органи

Права і свободи людини і громадянина є основною цінністю будь-якої цивілізованої правової держави, яка прагне забезпечити свободу, добробут, гідність, безпеку людей, захистити їх від пагубних наслідків дестабілізації суспільства та держави. Права і свободи людини є об'єктом дослідження не тільки соціальних наук – філософії, соціології, політології, а й активно розглядаються юридичною наукою. Дослідженням правового регулювання прав і свобод людини та громадянина, а також їх захисту займалися такі відомі вчені, як М. Г. Александров, А. П. Александрова, П. В. Анісімов, О. А. Лукашева, М. В. Лушникова, В. Ф. Погорілко, В. Я. Тацій, Ю. М. Тодика, Ю. С. Шемшученко, А. Г. Седишев, О. Ф. Скакун, О. В. Смирнова, Т. Б. Шубіна тощо. Разом із тим сьогоднішня недосконала судова система актуалізує дослідження судового захисту прав людини і громадянина. З огляду на

це метою статті є вивчення стану судового захисту прав людини і громадянина та надання пропозицій з його вдосконалення.

Необхідно констатувати, що забезпечення прав і свобод людини, визнання їх авторитету як визначальної мети розвитку суспільства і держави - єдиний можливий шлях до стійкого розвитку громадянського суспільства, що повинне бути сформоване в Україні. Однак цей процес, можливо, буде складним і довгим. Доти, поки не будуть створені надійні механізми й інститути забезпечення та захисту прав людини, поки культура суспільства не знайде міцної опори, поки ідея прав людини не об'єднає все суспільство, важко говорити про стійкий розвиток держави, суспільства й особистості. Слід відзначити, що ідея прав людини з'явилася в давньогрецьких полісах, де вільні громадяни мали певні права і обов'язки, наприклад: право брати участь в управлінні державними справами на народних зборах, право брати участь у відправленні правосуддя, право на приватну власність, можливість здійснення різних угод, право на свободу слова тощо [1, с. 23-25].

Існують юрисдикційний і неюрисдикційний способи захисту прав людини. Неюрисдикційний захист полягає у тому, що захист здійснюється особою, яка безпосередньо зазнала посягання. Тобто, той, хто потерпів від посягання, той і захищається. Такий спосіб захисту є історично першим. Юрисдикційний спосіб захисту полягає у здійсненні захисту державними та іншими органами й особами. Вони можуть бути спеціально створеними та уповноваженими на таку діяльність, а також можуть її здійснювати поряд з іншою, основою діяльністю. Серед юрисдикційних способів найважливішим слід визнати судовий захист цивільних прав.

Нині права людини і громадянина та гарантії їх захисту з боку держави закріплюються національними законодавствами всіх цивілізованих країн світу. Не є виключенням з цього правила і Україна, яка в ст. 3 Конституції України визнала людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку найвищою соціальною цінністю, а як головний обов'язок держави закріпила утвердження і забезпечення прав і свобод людини.

Зазначені конституційні положення вимагають, щоб усі державні органи охороняли права та свободи людини і громадянина. Однак для

переважної більшості державних органів діапазон їх діяльності не замикається на виконанні завдань захисту прав і свобод людини, боротьби зі злочинами та іншими правопорушеннями. У них на першому плані інші завдання –забезпечення гарантування здійснення заходів із забезпечення зайнятості населення, соціального захисту, охорони здоров'я, освіти, науки, культури, охорони природи, екологічної безпеки, природокористування тощо. Деякі функції із захисту прав і свобод громадян, інтересів суспільства і держави від злочинних та інших протиправних посягань вони виконують ніби додатково, поряд із виконанням своїх основних завдань. [2; с.205-207]

Компетенцією щодо захисту прав і свобод громадян, інтересів суспільства і держави від злочинних та інших протиправних посягань наділено значно вужче коло органів, - ті, які існують виключно або головним чином створені для виконання такої ролі, їх прийнято іменувати правоохоронними органами.

Національне законодавство стосовно визначення органів, які входять до системи правоохоронних органів, є доволі суперечливим.

Факт існування судової влади як самостійної гілки державної влади жодним чином не може заважати віднесенню судів до правоохоронних органів. Це пояснюється тим, що суди конституційно безпосередньо призначені для захисту прав і свобод. Так, ст. 55 Конституції України проголошує, що права і свободи людини і громадянина захищаються судом. [3] Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб. Це означає, по-перше, що будь-які права і свободи захищаються в судовому порядку, по-друге, право на судовий захист забезпечується будь-якій особі; по-третє, судовому оскарженню підлягають поряд з іншим рішення, дії чи бездіяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб [4, с. 108].

Сьогодні національне законодавство надає людині всі можливості для захисту своїх прав і свобод у суді. Так, відповідно до ч. 2 ст. 124 Конституції України юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі. Згідно з ч. 2 ст. 55 Конституції України кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи

бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб.

Розширення сфери судового втручання і процедури усунення наслідків порушення прав і свобод громадян можна назвати критерієм демократизації суспільства, підтвердженням значимості в ньому загальнолюдських ідеалів, підпорядкування здоровому глузду і моральним цінностям. Основні засади судової влади - самостійність і незалежність її статусу - перетворює судову форму захисту прав людини на найбільш правильне, надійне і зрозуміле її джерело. Разом із тим реалії сьогодення свідчать про глибоку кризу судової системи, пов'язану з тотальною корупцією в даному правоохоронному органі, а також про її неможливість виступати надійним гарантом захисту прав і свобод людини і громадянина. Тому найголовнішим сьогодні є вдосконалення судової системи та забезпечення його висококваліфікованими та порядними працівниками.

Література

1. А.П. Кизлыка. – 6-е изд., перераб. и доп. – М.: ЮНИТИ-ДАНА; Закон и право, 2009. – 447 с.

2. Мельник К. Ю. Проблеми правового регулювання трудових відносин службовців правоохоронних органів : монографія / К. Ю. Мельник. - Х. : Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2009. - 360 с.

3. Конституція України. Прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

4. Судові та правоохоронні органи України : навч. посіб. – Суми : МакДен, 2008. – 280 с.

Зав. кафедрою
правового регулювання економіки,
к.ю.н., професор

В.В. Сергієнко

Керівник

О.М. Коршакова

Автор

А.О. Марченко